

Въздвижение на честния и животворящ Кръст Господен

Когато в Рим царувал Максенций, той причинявал на народа много злини, защото преследвал не само християните, но убивал и езичниците, заграбвал имуществото им, живеел порочно и оскърбявал благородните семейства. Той бил тягостен и гнусен за целия Рим заради своята жестокост и развратен живот. Затова римляните тайно изпратили прошение до цар Константин, който тогава заедно с майка си се намирал в Британия, като го умолявали да дойде и да ги избави от мъчителя. Константин отначало пратил послание до Максенций, в което дружески го увещавал да прекрати злодеянията си. Максенций не само не послушал царя и не се поправил, а станал още по-лош и вдигнал оръжие против самия него, защото не желал да царува наравно с него. И докато Константин бил избран за царския трон от цялата войска, Максенций заел престола самовластно. Народът не го обичал, а само неколцина велможи, на които той обещал много дарове и почести, пожелали да бъде избран, докато Константин бил провъзгласен за цар с всеобщо съгласие.

Когато научил, че Максенций не се поправя, а става все по-лош, Константин събрал войска и тръгнал на война срещу него. Той съзнавал, че войската му не е много силна, и предчувствайки злите козни на Максенций, започнал да се съмнява в успеха си. На царя било известно, че врагът му пролива много човешка кръв, за да извършва вълшебства, и е заколил като жертва на бесовете много юноши, девиси и заченали в утробата си жени, за да умилостиви лъжливите си богове, на които се надявал. Той знаел, че на Максенций помага и бесовската сила, и започнал да се моли на Единия Владика на небето и земята, на Бога, Когото почита целият християнски род, и умолявал да му дарува знамение за победа над мъчителя. И докато се молел усърдно, на обяд в небето му се явило звездно изображение на Господния Кръст, сияещо по-силно от слънчевата светлина. На него пишело: „С това побеждавай“. Това чудно явление видели всички воители, сред които бил и пълководецът Артемий, и се удивили. Мнозина от тях се уплашили, защото при езичниците кръстът бил знак

за злополука и смърт, тъй като на него умирали осъдените със смъртно наказание разбойници и злодеи. Затова и воините се опасявали, че ще претърпят поражение във войната. Самият цар Константин пребивавал в голямо смущение. Но през нощта в съня му се явил Самият Христос Господ, показал му отново знамението на честния Кръст и казал:

- Направи подобие на това знамение и заповядай да го носят пред полковете. Тогава ще победиш не само Максенций, но и всички свои врагове.

Царят разказал на приближените си за видението и като призовал искусни златари, им заповядал по подобие на явилото се знамение да изработят честния Господен кръст от злато, бисер и скъпоценни камъни. Той наредил всички воители да поставят изображението на кръста върху своите оръжия, шлемове и щитове.

Злочестивият Максенций научил за похода на Константин в Италия и смело излязъл с римските войски против него. Великият Константин заповядал честният Кръст да бъде носен пред полковете му. Когато войските им се срещнали и се разгоряла битка, със силата на честния Кръст Максенций бил победен, много от воините му загинали, а той самият побягнал. Преследван от цар Константин, той решил да премине река Тибър през моста, който сам построил. Но в това време с

Божията сила мостът рухнал и жалкият мъчител подобно на древния фараон потънал заедно с войската си, а реката се изпълнила с войници, коне и оръжие. Константин Велики победоносно влязъл в Рим, посрещнат от целия народ с радост и с големи почести. И царят възнасял голяма благодарност на Бога, Който му дарувал победи над мъчителя със силата на честния и животворящ Кръст. В памет на тази преславна победа той издигнал Кръста в центъра на Рим на един висок каменен стълб. На него пишело: „С това спасително знамение градът е освободен от игото на тирана.“ След време Константин тръгнал с войската си против византийците, чийто малък град Византия основал и нарекъл със своето име гъркът Визас по времето на иудейския цар Манасия. Два пъти победен от тях, Константин пребивавал в дълбока скръб. Когато настъпила вечерта, той вдигнал очи към небето и видял изобразено писмо: „и Ме призови в скръбен ден; Аз ще те, избавя, и ти ще Ме прославиш“. Уплашен, той погледнал отново и съзрял в небето Кръста, както и преди изобразен от звезди, а около него пишело: „С това знамение ще победиш.“ После, когато в битката Кръстът бил носен пред войските, Константин победил враговете си и превзел град Византия. Третия път, когато императорът се сражавал със скитите при река Дунав, в небето отново се появило това спасително оръжие и отново Константин удържал победа.

Чрез знаменията цар Константин осъзнал силата на Разпиатия на кръста Христос, повярвал, че Той е Единият истински Бог, и заедно с достохвалната си майка Елена се кръстил в Негово име. По-късно, заради великото ѝ благочестие я изпратил с голямо богатство в Йерусалим, за да намери честния Господен Кръст. Царица Елена посетила светите места, очистила ги от идолското оскверняване и открила за света мощите на много светци. Тогава патриарх на Йерусалим бил Макарий, който я посрещнал с подобаващи почести. Блажената Елена призовала всички иудеи и ги помолила да ѝ покажат мястото, където -V. са скрили честния Кръст Господен. Когато те започнали да я убеждават, че то не им е известно, тя ги заплашила с мъчения и смърт. Тогава те ѝ разказали, че един старец на име Иуда може да ѝ покаже онова, което иска, защото е син на уважаван пророк.

Въпреки дългите мъчения Иуда отказал да открие мястото, където бил скрит Кръстът Господен. Тогава царица Елена заповядала да бъде хвърлен в дълбока яма. Иуда останал там известно време и накрая обещал да открие мястото, където бил заровен Христовият Кръст. Извели го от ямата и отишли на посоченото от него място, където имало един голям хълм от пръст и камъни. Там римският цар Адриан вече бил построил храм в чест на езическата богиня Венера и поставил в него идол. Иуда казал, че именно тук е скрит Христовият Кръст.

Царица Елена заповядала да се разруши идолският храм, а земята и камъните да бъдат разкопани. Патриарх Макарий възнесъл молитва и във въздуха се разнесло благоухание. И веднага в посока на изток били открити Христовият Гроб и лобното място. Близо до него намерили три кръста, а после и гвоздеите, с които Господ бил прикован към дървото, но не могли да определят кой от намерените кръстове е на Христа. В това време изнасяли за погребение един мъртвец. Патриарх Макарий заповядал на шествието да спре ѝ кръстовете един след друг били полагани върху тялото на умрелия. Когато върху него бил положен Христовият Кръст, мъртвецът веднага възкръснал и със силата на Божествения Господен Кръст се изправил жив². Царицата с радост приела честния Кръст, поклонила му се и го целунала. Същото сторили и всички военачалници и граждански велможи, които били с нея. Поради стълпотворението от народ някои нямали възможност да видят и целунат светия Кръст и молели поне отдалеч да им го покажат. Тогава Йерусалимският патриарх Макарий застанал на едно високо място, вдигнал Кръста и го показал на народа.

А хората възклицавали:- Господи, помилуй!

Оттук води началото си празникът Въздвижение на честния Кръст Господен.

Царицата запазила при себе си частица от честното дърво на Господния Кръст, а също и гвоздеите. Кръста положила в сребърен ковчег и го предала на патриарх Макарий за съхранение за бъдещите поколения. Иуда заедно с множество евреи повярвал в Христа и се кръстил и в светото Кръщение бил наречен Кириак. Впоследствие той станал Йерусалимски патриарх и пострадал за Христа при Юлиан Отстъпник. А света царица, Елена заповядала по светите места в Йерусалим да бъдат построени църкви, като преди всичко бъде издигната църква на Възкресението на нашия Господ Исус Христос там, където били намерени гробът и честният Кръст Господен. После заповядала да се съгради храм в Гетсимания, където се намирал гробът на Пречистата Богородица в името на честното ѝ успение. След това благочестивата царица създала още осемнадесет църкви и като ги украсила със скъпоценности ига дарила с всичко необходимо, се завърнала във Византия. Тя взела със себе и част от животворящото дърво на Кръста Господен и гвоздеите, с които някога било приковано Христовото тяло.

Блаженият цар Константин положил животворящото дърво в златен ковчег, а при завръщането си в Цариград света царца Елена хвърлила един от Господните гвоздеи в Адриатическо море, за да умири силната буря и морското вълнение. Другият царят вградил в шлема си, третия - в юздата на коня си, изпълнявайки поръчаното от пророк Захария: „В онова време дори до конските обори ще бъде (начертано): светиия Господу...“, а четвъртия царица Елена дала на съхранение на най-близките царски съветници.

След завръщането на света Елена във Византия, христорлюбивият цар Константин направил три големи кръста, по броя на явените му във войните: единия в Рим, когато победил Максенций, другия - при превземането на Византия, и третия - когато победил скитите на река Дунав. Съответно на тези три победи той направил от скъпоценни материали три честни кръста и написал на тях със златни букви думите „Исус Христос победи“. Свидетелствайки пред всички своята ревност в благочестието и това, че е победил враговете със силата на . Кръста, царят поставил единия Кръст на високо място на източния търговски площад, другия - върху една пурпурна римска колона на главния градски площад, а третия - на прекрасно мраморно основание на пазара за хляб, където заради светия Христов Кръст ставали много чудеса и знамения. Мнозина свидетелстват, че ангел Господен в светозарно сияние слизал на това място от небето през нощта, обикалял го и кадял на честния Кръст, възпявайки сладокогласно трисветата песен, а после отново се възнесял на небето. Това ставало три пъти в годината: през септември, в нощта на Въздвижение на честния Кръст Христов, на 7 май - в нощта на възпоменание на явлението на Кръста Господен на небето, и през Великия пост, в Неделя ' Кръстопоклонна. Много благоговейни хора, които живеели праведно и свято, виждали ангела, чували пението му и после раз казали за това на другите.

Сега трябва да припомним как честното и животворящо дърво на Господния Кръст някога било похитено от персите, а после отново върнато в Йерусалим за радост на вярващите.

При царуването на византийския император Фока персийският цар Хозрой покорил Египет, Африка и Палестина, превзел Йерусалим и убил много християни¹. Той похитил и различни църковни съкровища и утвар, взел също скъпоценния животворящ Кръст Господен и го отнесъл в Персия. След смъртта на цар Фока на престола се възкачил Ираклий, който макар че се опитвал да победи Хозрой, сам многократно бил побеждаван

от него и затова молел за мир, но не го получавал от надменния враг. Тогава, пребивавайки в голяма печал, императорът започнал да търси помощ от Бога: той заповядал всички вярващи да възнасят молитви, да извършват бдения и пост, за да ги избави Господ от врага, който се хвалел в гордостта си, че ще изтреби всички християни и хулел името Господне. Царят искал езичниците

да не смеят да кажат: „Ръката ни е силна и боговете ни са могъщи“, но да познаят, че е един истинският Бог, на Чиято сила и могъщество никой не може да противостои. Самият Ираклий се молел със сълзи и постел усърдно. После, като събрал всички свои воители и се въоръжил със силата на Кръста, с надежда на Божията помощ, тръгнал срещу персите, победил Хозрой и го обърнал в бягство, а след това седем години опустошавал персийското царство, превземайки градове и села и побеждавайки многобройните вражески полкове. Накрая Хозрой, който нямал повече възможност да се съпротивлява на гръцките войски, побягнал от своята земя. Когато преминавал река Тигър, той направил малкия си син Медарс свой съуправител. Разгневен от това, по-големият му син Сироес намислил да убие баща си и брат си и скоро го направил. После Сироес като наследник и владетел на Персийското царство пратил при гръцкия цар пратеници с прошения и многобройни дарове, като изразявал пред него покорство и го молел да прекрати опустошителната си война. Ираклий сключил мир с персийския цар, взел със себе си животворящия Кръст Господен, който Хозрой похитил в Йерусалим и държал в плен четиринадесет години. Гръцкият цар се завърнал с много придобивки, радвайки се и прославяйки Бога за голямата Му помощ.

Когато стигнал в Йерусалим, той взел честното дърво върху раменете си, за да го отнесе на предишното му място. Ираклий бил облечен в украсена със злато и скъпоценни камъни царска порфира, с царски венец на главата. Тогава станало велико чудо: царят внезапно спрял пред портите, водещи към лобното място, и за почуда на всички не можел да направи нито крачка с честния Христов Кръст. Константинополският патриарх Захария заедно с всички жители на Йерусалим излязъл да посрещне царя с палмови клонки чак до Елеонската планина и вървял заедно с него. И ето, той видял светоносен ангел Божий, който стоял на портите и не позволявал да се мине през тях.

Ангелът му казал:

- Не така е носил кръстното дърво нашият Творец, както го носите вие.

Щом видял и чул това, патриархът се развълнувал и се обърнал към царя:

- Знай, царю, че не може човек, облечен в богати одежди и украсен с царски скъпоценности да носи това свято дърво, което обеднелият заради нас Христос е носел със смирение и унижение. Ако искаш да го носиш, подражавай на Неговата нищета.

Тогава благочестивият цар Ираклий свалил пурпурната порфира, облякъл се в прости и бедни дрехи и с боси нозе понесъл честното дърво на светия Кръст вече без всякакво препятствие. Той внесъл и поставил кръстното дърво¹ на същото онова място в църквата, откъдето го взел персийският цар Хозрой.

Голяма радост и веселие настанали сред вярващите при връщането на Господния Кръст. Те ликували, както някога израилтяните, когато филистимците върнали Ковчега на Завета, въздавали хвала на Разпнатия на кръста Христос, Царя на славата, и се покланяли на подножието на светия Му Кръст. Да бъде Нему и от нас чест, слава и поклонение сега и вовеки веков. Амин.

Тропар на светия Кръст:

Спаси, Господи, Твоите люде и благослови Твоето достойние, дари победа на благоверния цар и на народа Си над врага и запази с Твоя кръст наследията Си.

Кондак:

Издигнал се доброволно на кръста, дари Твоите щедрости на наследията Си, Христе Боже, възвесели с Твоята сила благоверния цар и народа Си, дай ни победа над враговете, оградени от оръжието на мира, несъкрушима победа.